

egész egyéniségében megnyilatkozó élő lelkesedése, eleven fajszeretete. Sajó is tanultságossá tehetné volna sorait, ha körülményesebben feltűn-
teti a hazafias nevelés munkáját és hatásait az iskolában.

3: *Gyalog István: A család és az iskola viszonya.* (Bonyhádi ág. hitv. evang. algymnasium. 3—19 l.) Ez a mi nevelésügyünk tengeri kigyója. E kérdésről írunk a legtöbbet és még sem eleget. Magunk tanárok, kik gyakorlati tanítással foglalkozunk, az életben legkevésbé találjuk meg a kapcsolatot család és iskola között. Az egymást támogató, kiegészítő harmonia helyén kiáltó ellentét van nálunk a család és iskola közt, úgy az oktatás elemi fokán, mint még inkább a középiskolában.

A mi iskoláink, a család és a társadalom viszonya még messze áll attól az egészséges szellemtől, mely az angol nemzet iskoláit életé, hol az iskolák épen azért a világ legnagyobb középiskolái, mert bennök a családi és iskolai nevelés a legszerencsésebb módon olvadtak össze, a hol a család, a társadalom, egyház és állam az iskolával karöltve osztják meg a munkát az ifjuság nevelésében, s féltékeny gonddal ápolják mindenek felett az erkölcsös vonásokat. (V. ö. Felméri Lajos. Az iskolázás jelene Angolországban. Budapest, 1881. I. k. 8. l.)

A nevelés hármas munkája, a test edzése, az értelem művelése és az erkölcsi képzés nem csupán az iskola feladata, ebben az egész emberré alakulás nagy műveletében kötelességei vannak a családnak, melyek fennállanak még akkor is, midőn az iskola veszi át a gyermeket. Helyesen jegyzi meg Gyalog, — ki különben csak idevágó nézeteit összegezi a kiváló pædagogusoknak, — hogy a gyermek első nevelése az iskola tanítása mellett a szülők gondja. A családi körben nyert benyomások alkotják meg a férfivá leendő ifjúnak síriratát. Itt alakul meg, itt kellene megalakulnia annak a vázlatnak, melyet az iskola és az élet utóbb egész képpé formál. Itt, a családban kell elhinteni a vallásos érzés, a hazafias gondolkodás magvait, itt kell kifejteni, állandósítani, bizonyos erkölcsi habitusokat (kötelességérzet, bizalom, ragaszkodás, őszinteség stb.), hogy az iskola munkáját is siker koronázza. De, fájdalom, épen e részben számíthat az iskola köztapasztalat szerint legkevésbé a családra, igen sok szülőre. A legtöbb szülő vagy épen nem, vagy csak alig vet ügyet legszentebb, természetes kötelességére — gyermeke nevelésére, igen sok pedig egyenesen az iskolára hárít minden felelősséget e részben. Sokan a természet nagy apostolával tartván, rábizzák a gyermeköket a körülményekre, hadd neveljék azok, s csak utóbb veszik észre, hogy bizony azoknak a spenceri természeti reakcióknak nagy ára van: az ifjú néha egész jövőjével fizet érte. Sokan ma már, hogy tekintélyökön a gyermekkel való gyakori érintkezés miatt csorba ne essék, azokat a gyermekszobákra és cselédre utalják, s e könnyelműség, e

lélkiismeretlenség gazdagítja aztán azon megdöbbenő adatok számát, melyekből egy Legouve megrajzolja nevelésünk mai képét.

A szülő ismerheti — mondja Gyalog — legjobban gyermeke egyéniségét, a tanító megfigyelései hézagosak. Teljesen igaz. Ez ismeret kiegészítését volna hivatva eszközölni az őszinte közlékenység, az iskolával, annak tanítóival való bizalmas érintkezés. Csakhogy épen ez érintkezési pontokat keresi legkevésbé a szülő, vagy ha igen, nem egyszer oly formában, mely míg egyrészt bántó, végeredményében demoralizáló is lehet az ifjúra, tanítójára egyaránt. Hisz szinte közönséges és megszokott dolog ma már, hogy a szülő rendszerint — a kisebb bajokon túladván — csak akkor keresi az érintkezést az iskolával, mikor gyermeke a bukás szélén áll. Akkor is legtöbbször szemrehányás és jó adag neheztelés a szülő részéről eredménye az érintkezésnek. Valljuk meg, hiányzik a kellő bizalom és tisztelet a szülőben, gyermekben az iskola, s annak tanárai iránt. E ferde helyzetnek némi javítására szolgálna, amit Gyalog ajánl, s a mit magunk is helyeselünk, t. i. a tanulóifjúságnak a tanárok által bizalmas és barátságos jellegű meglátogatása koronkint otthonukban. Tapasztalásból mondhatom, hogy ha e látogatás kellő tapintattal és móddal történik, jó hatása lehet nem egy tekintetben. Alkalmas lehet arra, hogy bizalmasabb, őszinte kapcsolatot létesítsen tanuló, tanár között, felébreszse a melegebb érdeklődést a szülőben az iskola, annak intézményei iránt, s főleg fokozza a becsülést és tiszteletet a tanár iránt. Elismerem, hogy ez nehézségekkel jár, nagy ügyeszeretet, buzgalmat kíván a tanár részéről; hogy sokszor a helyi viszonyok természetén, bizonyos leküzdhetetlen feszélyezettségen török meg, és mégis azt mondom, hogy az egymást támogató, kiegészítő kapcsolatnak létrehozására iskola és család között ez egyik legegyszerűbbnek kinálkozó mód. E bizalmas látogatások, érintkezés a családdal nyitnának alkalmat a tanárnak arra is, hogy a gyermek házi foglalkozásaira, jelesen az értelmi és erkölcsi képzésre oly fontos olvasmányokra, azok megválasztására tanácsait érvényesítse, egy szóval irányt adjon. A szülőkre bizni ezt — a zömét tekintve — vagy attól várni e részben az iskola számára támogatást, mint értekezőnk óhajtaná, nagyon illuzoriusnak tartom. Nézetünk szerint, ha nem is közvetlenül, sokat tehet az iskola, s meg vagyunk győződve, hogy hova-tovább minden középiskolák pädagogiai-lag észszerűen felszerelt ifj. könyvtárral rendelkezvén, tesz is. Főleg a kezelő tanárnak van itt fontos szerepe, ki az olvasmányokat a tanuló egyéniségéhez mérten válogatja meg, s gonddal ügyel arra is, hogy az «olvasmány-falás» következtében túltengés lábra ne kapjon.

4. *Marszina Győző*: *A nevelés két fő tárgya.* (Bártfai róm. kath. gymnasium. 3—10 l.) Marszina mintegy kiegészíteni látszik «A család és az iskola» irójának imént tárgyalt fejtegetéseit. Különbség kettőjük

